

ГЕОРГИ МАРКОВСКИ

МИР НА ТВОЯ ДОМ

chitanka.info

Това не бе тревога от професионално естество. Изучаването на интегрираната военна машина на Противника, продължило няколко десетилетия, многократно и неравномерно ту го бе хвърляло в отчаяние, ту го бе обнадеждавало, и Всичко и се бе сплвило — дълбоко, в корена на душата му — в стабилно равновесие. Бавно зряло равновесие — като зреенето на бетона — с отпечатьци на градове, години, хора, страсти и съдби: голобрадо селянче от залутаната из Поломието Байрактарска махала; доброволец с рани при Страцин и Драва; нови рани от островите на река Марица; щурмуване с роти и взводове на голите баири; разузнаване на оврази, шосета и укрепени бойни линии, които би трябвало да преодолее неговият батальон; размятане на родове войски върху топографски карти; походи, учения, маневри край Будапеща, Прага и Берлин; решаване на тактически и стратегически задачи. Така бе зряло неговото трудно равновесие — сред куршуми, международни кризи, утвърждаване на истини — до срещата с момчетата; момчетата сложиха на везната Всичко; от момчетата — не от друго — му извираше тревогата.

Подпря се тежко на бюрото, тежко се изправи, тежаха му главата, тялото, краката; прекоси бавно кабинета; дръпна бавно тежката завеса.

Отвъд прозореца бе сняг.

Градът — меко деформиран от снега — спеше нощния си сън; светлините на далечен светофар сменяха цвета си: зелено, жълто и червено; пред портала стърчеше часови. Стоя така — с чело до хладното стъкло, — загледан в часовия, в ненужния далечен светофар, в деформирания град. Те бяха там: в някой жилищен комплекс или сврени в някое таванче, или в къщичка из крайнините; щеше да ги види — настояваше жена му — и щеше тях да сложи на везната; потърси с поглед и дома си. Обикна я като голобрадо селянче, стреснато от трясъка на хитлеристки танкове; лежа в лазарета в замъка Шиклош с рани от Страцин и Драва, с едничка жажда да я види пак; тя бдя над него — младоженци бяха — и над новите му рани за островите на река Марица. Това бе последният му бой с куршуми, миновзривни заграждения, гранати; тогава му се роди дъщерята; Противника — нанесен само на работната му карта — уж беше въображаем. После — като командир на батальон — пак бе гледал Противника в лицето: бе слизал в неговата територия да разузнае полосата си за настъпление; бе дрямал с чужд паспорт в чуждестранните хотели, във влакове и

автобуси, в купи сено, с мисъл да се върне при нея и детето; пак бе разузнавал театъра на действие на евентуални маршове, срещни боеве и настъпления. Тя никога не узна къде се губи; кърмеше детето, учеше го да прохожда, сричаха в буквара: „Дядо белобради ряпа взе да вади, с две ръце я хваща, силно се напъва, пъшка и опъва — тя се не поклаща. Дядо баба вика, тича баба Мика, тича, дядо хваща, двама се напъват, ряпата опъват — тя се не поклаща. Баба внучка вика“ ...; не узна — свикнала с дежурства, тревоги, недомлъвки — нито пък попита. После дълго бе го чакала: военна академия („Здравей, мъжо! Ето, днес, като останах по-свободна, реших да ти напиша това кратко писъмце. Дъщерята...“); като командир на полк разместваше батальони, роти и взводове върху работната си карта (успяваше понякога да вдигне телефона: „Тая нощ няма да се върна!“ „Свикнала съм вече!“ „Дъщерята...“); непознати равнини, реки и планини край Будапеща, Прага и Берлин (ни вест, ни кост: дни, седмици и вечности). Накрая се събраха; в тоя град, меко деформиран от снега; познаха що е дом, уют, семейство. Така бе зряло неговото трудно равновесие — сред опасности, рискове, мъжествено търпение — до срещата с момчетата; момчетата сложиха на везната Всичко; от момчетата — не от друго — му извираше тревогата.

Стресна го ясен, рязък и отсечен глас:

— Другарю генерал, разрешете да остана!

Обърна се; взе папката със сводките: край Нюрнберг се бе разбил реактивен самолет на бундесвера („Защо пък точно там?“ „Съвсем не знам, другарю генерал!“), кораб с неизвестна националност бе обстрелвал Бейрутското пристанище („Сигурно на Израел?“ „Вероятно, другарю генерал!“), в Н-ско поделение вълк нападнал караула, войникът се бранил само с нож, не стрелял, да не вдига поделението в тревога („Юнак! А може би е бил задрямал? Убил ли е вълка? Все пак е трябвало да стреля! Има ли рани?“ „Ще проверя, другарю генерал!“); затвори папката със сводките.

Беше младо лейтенантче, дежурен, от щабните офицери.

— Е навън вали бял и пухкав сняг! — рече Генерала.

— Тъй вярно, другарю генерал! — отрапортува щабният офицер.

Опря пак чело о хладното стъкло. Отвъд прозореца валеше. Градът — меко деформиран от снега — се пробуждаше от нощния си

сън; светлините на далечен светофар сменяха цвета си; червено, жълто и зелено; пред портала стърчеше часови.

Стресна го ясен, рязък и отсечен глас:

— Другарю генерал, разрешете да напусна!

Кимна така — с чело до хладното стъкло, — загледан в часовия, във върволицата коли пред оня светофар, в деформирания град. Те бяха там: в къщичката из крайнините или сврени в някое таванче, или в някой жилищен комплекс; щеше да ги види — настояваше жена му — и щеше тях да сложи на везната; потърси с поглед и дома си. Прозорците на блока — многоетажен блок на темето на ниско възвишение, извисил се сред другите блокове — светваха, угасваха като табло в някакъв научен институт.

Набра номера на телефона; дълго чака; светна и техният прозорец.

— Няма го! — каза ядосано в слушалката жена му.

— Събудих ли те? — рече Генерала.

— Помислих си, че е Сакатия! — омекна гласът на жена му. — Звъня ми преди час, каза, че си мат, треснах му телефона. Ти какво реши?

— Днеска ще отида — реши Генерала.

— Най-после да се решиш на нещо! — ядоса се пак в слушалката жена му. — Как можеш да търпиш това човекоядство в центъра на София! Пред очите ти унищожават дъщеря ти, а ти...

Затвори телефона: опря пак чело до хладното стъкло; прозорецът на неговия дом угасна. Още като голобрадо селянче — когато я обикна — искаше тая дъщеричка; после в лазарета в замъка Шиклош, със смъртни рани от Страцин и Драва, лежа с едничка жажда за тая дъщеричка; подир раните за островите на река Марица — младоженци бяха — дойде и дъщеричката. Като командир на рота бе обучавал набори войници; бе тичал с тях по голите баири — да ги щурмува — с надянат противогаз; Противника, нанесен само на работната му карта, уж беше въображаем. После бе слизал да разузнае полосата си за настъпление: оврази, шосета, укрепени бойни линии; дъщеричката му сучеше, прохождаше, сричаше в буквара: „Най-подир Писана вика и Гризана, дружно се напъват, пъшкат и опъват, ряпата измъкват, в къщи я замъкват и там с нея всички сладко се гостили, три дни яли, пили и се веселили“; тогава бе познал ужаса от военните доктрини на

Противника; ядрени, водородни и кобалтови заряди, бактериологически оръжия, лазерни, подводни и космични средства. Заради това — а всъщност заради дъщеричката — бе завършил военна академия, бе участвувал в походи, учения; маневри край Будапеща, Прага и Берлин, бе решавал трудни тактически и стратегически задачи; дъщеричката го следваше от град на град, растеше и момчета почваха да я задирят, университет завърши; заради нея бе се пекъл — десетилетия наред — на съмнението, бе проучвал, премислял и решил: никой не би посегнал към тия страшни средства, употребата им означава едновременно посягане към собствената си съдба, затова такава употреба сама си се самоизключва. Всички тия, ядрени, водородни и кобалтови заряди, бактериологически оръжия, лазерни, подводни и космични средства са негодни да разрешат спорните проблеми, дъще, освен в един-единствен случай. Така бе зряло неговото трудно равновесие — в сянката на оня един-единствен случай — до срещата с момчетата; момчетата сложиха на везната Всичко; от момчетата — не от друго — му извираше тревогата.

Отиде пак до телефона; обади се в централата; свързаха го с дежурния на Н-ско поделение.

— Какъв е оня случай с вълка и войника? — рече Генерала.

— Произшествие, другарю генерал! — отрапортува дежурният на Н-ско поделение.

— Защо? Нали всичко е приключило добре? Или сводката ви не е точна? — рече Генерала.

— Бабаитльци не ми трябват, другарю генерал! По-добре да беше стрелял! Ако не бе успял, обектът щеше да остане без охрана! — отрапортува дежурният на Н-ско поделение.

Замълча; отвъд прозореца валеше; слушалката тежеше на ръката.

— Като се оправя, ще го накажа, другарю генерал! — отрапортува дежурният на Н-ско поделение.

— А навън вали бял и пухкав сняг! — рече Генерала.

— Нашата излезе като оная, за кучката Жужа, другарю генерал! — разсмя се дежурният на Н-ско поделение.

— Коя кучка? — разсмя се Генерала.

— В едно поделение дошъл на проверка генералът, абсолютно всичко било в ред, само дето кучката Жужа умряла. Защо умря кучката Жужа? Защото преяде конско месо! Защо преяде конско месо? Защото

конюшната се запали, срути се и уби конете! Защо се запали конюшната? Защото войниците бяха пияни! Защо бяха пияни войниците? Защото жалеха за полковника! Защо жалеха за полковника? Защото той се самоуби! Защо той се самоуби? Защото изчезна знамето на полка!

— А може би няма да го накажеш? — рече Генерала.

— Може и да му се размине, другарю генерал! — отрапортува дежурният на Н-ско поделение.

Остави слушалката на вилката; прекоси по диагонал кабинета, върна се, прекоси го много пъти; седна отново зад бюрото. Поколеба се; извади шахматната кутия; партията нареди. Сакатия — когато Генерала беше командир на полк — командуваше придадена сапърна рота; тогава започнаха игрите; в едно учение младият ротен командир — като възпламеняваха имитация на атомната бомба — при злополука изгуби двата си крака до коленете. Сакатия се уволни, заживя в софийските предградия, продължиха да играят; играеха дълго, настървено и внимателно; всеки ден единият от тях съобщаваше по телефона поредния си ход. Посещаваше го в трудни часове — не бяха часове, а дни, седмици и вечности, когато зрееше трудното му равновесие, — за да подложи на съмнение собствените си съмнения; изчезваше внезапно в нови походи, учения, маневри; посещаваше го пак — преодолял съмнението върху собствените си съмнения — да го изненада с нови варианти на страшния един-единствен случай на повод за война. После пак играеха дълго, настървено и внимателно; дебют, развой, ендшпил; сега на ход бе Генерала.

Внезапно вратата се разтвори; в кабинета нахълта Командуващия; по шинела му блестяха разтопените снежинки. Стана — по устава — за рапорт; Командуващия с рязък жест го спря; изтича — пъргаво, като момче — на радиатора ръцете да си стопли. Замълча смутен; загледан в рунтавите му мустаци; притеснен от тая партия по време на дежурство.

— Осъмнахме и днес без случаен *casus belli*! — подкачи го Командуващия.

Нищо не му рече; не че бе обиден, или фаталист, или останал без съмнения; просто беше при момчетата, при жена си и при дъщерята: трима срещу трима на везната.

— Някакво произшествие? — пристъпи Командуващия.

Разказа му за войника и вълка; за разговора с дежурния на Н-ско поделение; поколеба се, разказа му за Жужа, кучката на полка. Командуващия се смя гърлесто и дълго; разпореди да питат как се казва дежурният на Н-ско поделение; тръгна си отривисто. Спря внезапно на вратата; върна се, щракна с пръсти, направи ход на шахматното табло — пожертвува дамата на Генерала — и това бе единственият верен ход; каза му от вратата:

— Иначе си мат!

Командуващия сбърка: имаше случаен casus belli.

Беше най-най-най-обикновена зимна нощ; всичко стана неочаквано, апокалиптично и фатално; Европа, потънала в дебела снежна пелена, беше уязвена смъртно.

Някъде далеч на запад — в един от най-прочутите паркове в света — бързаше един човек. Той беше нов идеолог. Западац дребен буржоа; недоучил лекар, безделник-рентиер, доморасъл философ; изобщо объркана глава. Този нов Месия, изоставил благородните науки, за да размишлява над световните проблеми, бе намерил изход. Както бе си легнал — смазан от тежестта на световните проблеми, — скоочи от леглото, осенен от гениално простата идея; надяна върху пижамата палтото, хвърли върху главата си поизмачканата елегантна шапка, намери из килерите чантата с лекарските инструменти; забърза — трескав, сред случайни редки минувачи, презрял всяка човешка суета — към оня парк. Отиде, избра си трибуна като за ръста си, възвести на потъналото в сняг човечество:

— Вие: жълти, черни, бели! Вие: благородници, интелигенти, пролетарии! Вие: умове, простосмъртни и простаци! Всички сме покорно, работливо, безсловесно стадо, което върти мелницата на шепя политици! Докога ще се оставяме да ни плаши Запад с Изток и Изток със Запад; докога ще ни размахват доктрини, принципи, идеологии; докога ще търпим различни демагогии все в името на нашето спасение? От кого, защо и как ще ни спасяват; всички тия идеологии, принципи, доктрини не са ли същинската опасност; какво значение имат Изток, Запад за нас, безсловесното, работливо и покорно стадо? Долу политиците! Да разбием невидимата,

мръсната, бездушната машина на потисничеството! Да си възвърнем свободата!

Гласът на този нов идеолог заглъхваше в белия и пухкав сняг на парка; на няколко разкрача зъзнеше униформен полицай: да не станат демонстрации; идеологът продължи подир свършено точно преценената си пауза:

— Да, но как? Аз пък ще ви кажа: има начин! Вслушайте се в моя глас и Човекът-маса пак ще стане Свободния човек! Като оставим политиците без пушечно месо, без работна сила, без безропотни изпълнители! Тука, в тая чанта, е спасението! Елате: всички ще кастрирам, да оставим политиците без стадо, да видим само подир сто години как би изглеждало човечество от шепя политици!

Така възвестяваше новият идеолог в тази най-най-най-обикновена нощ; полицаят — единственият му слушател — отстъпи крачка-две из храсталака; над парка падаше бял и пухкав сняг.

В същото време в щаба на интегрираната военна машина на Противника се получи сводката: край Нюрнберг се бе разбил реактивен самолет на бундесвера („Докога ще им пробутваме боклуци?“ „Ще подхвърлим на журналистите за комунистическа диверсия!“), кораб с неизвестна националност бе обстрелвал Бейрутското пристанище („Нашите си гледат работата!“ „Ако зависи от мене, набързо бих се справил с всичките араби!“), в Н-ско поделение в България вълк нападнал караула („Нота бене: войникът защо не е използвал огнестрелното оръжие, а се е бранил само с нож?“ „Ще проверим, мистър генерал!“); издадоха бърза разпоредба; продължиха прекъснатия спор.

А патиците, идващи откъм морето, приближаваха брега.

Някъде далеч на север — в едно от най-прочутите пристанища в света — в някакво мазе се събираха младежи. Те бяха наркомани. Студенти — бъдещи биолози, инженери, филолози — все с неясно бъдеще; работници, чиновници, интелектуалци; отрепки — все из углавния свят — на юношеска възраст. Тия пасоми на ОТЦ („Опиумна тайна църква“), преследвани от смазващата самота на изоставени, ненужни, излишни същества, се събираха на поредния сеанс. Наблъскани в мазето — отвъд стената бучаха морските вълни, — си разпределиха трескаво богатата; извадиха спринцовките; някой зачете

— като откровение, с дълбок и гръден глас, пламъчето на свещта трепереше пред него — изповедите на някакъв средновековен, неизвестен на непосветените, некоронован папа на тайната им църква: „Питате ме как съм станал опиуман? Дали е било постепенно, внимателно, както при слизване по бряг, който води, все по-навътре в морските води, знаейки още от началото, че ме дебнат неочаквани опасности? Или може би това е станало случайно?“ Отвъд стената бучаха морските вълни; пасомите на ОТЦ постепенно, бавно, неусетно губеха представа за себе си, за време, за пространство; четецът продължи: „Хиляди години живях в гробници от камък, заедно с мумии и сфинкове, душата ми витаеше из коридорите на вечни пирамиди; търкалях се в смрадта с неопикуема чудовища; крокодили ме обсипваха с канцерогенните си целувки сред тръстиките на Нил...“ Младешките — все в юношеска възраст — постепенно, бавно, неусетно потъваха в мистична митологични светове с кентаври, харпии, циклопи; присъствуваха на сътворението на света; някои — имаше и новопосветени — се гърчеха в свръхестествен ужас. А изповедта на средновековния, некоронован и самозванец папа на тайната им църква се извисяваше молитвено: „О, истинен, префинен и всепокоряващ опиум!... О, истинен, рафиниран и безпристрастен опиум!... Само ти притежаваш на рая ключовете, о, истинен, префинен, рафиниран опиум!...“^[1]

Така търсеха спасение младешките от смразяващата самота на изоставени, ненужни, излишни същества в тази най-най-най-обикновена нощ; група докери — завръщайки се по домовете си от смяна — минаха забързани край апокалиптичното мазе; над пристанищния град паднаше бял и пухкав сняг.

В същото време в щаба на интегрираната военна машина на Противника продължи прекъснатият спор. Ние, господа, можем да разчитаме единствено на доктрината за еластично реагиране! Вашите доктрини са анахронични! Аз така разбирам основните стратегически концепции на нашата доктрина: енергично използване на конюнктурата! („Искате да кажете, мистър генерал, вземане на инициативата?“) Ние никога не сме я изтървали! („Пък непрестанно губим!“) Какво, сред вас да няма случайно комунисти? („Само реалисти, мистър генерал!“) И така: непрестанна психологическа война! Идеологическа диверсия по всички направления,

разколебаване на масите, ерозиране на комунистическата идеология! С всички средства на нашия пропаганден апарат! („Мистър генерал, досега излюпихме толкова теории, принципи, учения, а всички се разбиха о марксизма като вълна о морски бряг!“) Едновременно с това: икономическа война! („Надявате се да ги победим с проценти, нововъведения, пазари?“) Господа, говоря за по-изтънчена неща! Говоря за отворен цикъл на въоръжаване безкрай посредством създаване на супермодерни средства за война! Ние едва ли ще ги използваме поради опасността от себеунищожаване, но те са средство за изтощаване на стопанството на комунистите! А това не е ли път да им диктуваме ескалационно политически условия? („Да, но все при нас избухват кризи!“) Едновременно с това: разединяване на комунистите! Подтикване, подкрепяне, организиране на диверсии, преврата, контрареволуции! Противопоставяне с тенденция да се самоизяждат! („Мистър генерал, ами уроците от Куба, Чехословакия, Ангола!“) Едновременно с това: заплахи! Говоря за шантажа с ядрена война! Говоря за призрака на най-новите ни средства! Говоря за изкуството да използваме потенциалните възможности за удар като аргумент в конфликтни ситуации! Какво ще им остане, господа, на комунистите, освен да треперят за политическото си статукво? („Защо шантаж, мистър генерал: нека използваме по-сигурното «ядрено напомняне» при конфликтна ситуация, та да приемат и най-тежките условия!“ „Какви ги дрънкаш, хер полковник, какво напомняне: направо масиран удар още в първата секунда на евентуална конфликтна ситуация!“ „Авантюрист сте, мосю генерал; нали и комунистите ще отговорят, какво ме топли *post mort*, че заедно с мене ще изчезне и цялото човечество?“) И спорът продължи.

А патиците, идващи откъм брега, навлизаха над континента.

Някъде далеч на юг — в един от най-прочутите центрове на изкуството в света — на завет край пищна катедрала дремеше художник. Полуизмръзнал, полугладен, полужив; на стената на катедралата висяха за продан на туристи негови картини; но в тази мека южна зимна нощ се мяркаха само работници от нощна смяна, проститутки, полицаи. Бе на неопределена възраст: последовател на Йеронимус Бош, на Пабло Пикасо и на Салвадор Дали; говореше си сам: „Смисълът на човека, синьорина, се изразява най-ярко от очите

и ръцете! Моите платна са населени с очи — ръце на фона на разпадащата се цивилизация; моите платна за тебе са абстракция; но аз рисувам за ония, които ще ме разберат! Но изкуството какво е, забързани като faber? Код на живота, адресиран от моя милост към тебе, за неговото неразбиране делът ни е поравно, и вината за разбирането му е равна! Всичко е въпрос на гледна точка къмто разпадащата се цивилизация; какво друго е изкуството, ако не поглед от дъното на ямата; ето: аз отделям очите и ръцете! Господин полицай, ела ми обясни, полицайте на всички времена са били вещи познавачи на изкуството, особено на гладуващите му творци!“ Художникът надигна бутилката евтино вино, отпи, продължи да си мърмори: „Хи-хи, бягате, какво ви интересува един полуизмръзнал, полугладен, полужив художник? Не ви интересува даже тая пищна катедрала, не ви интересува цялата разпадаща се цивилизация, та моите ли картини! Бягайте, гонете се по ръба на ямата, всичко е въпрос на гледна точка!“ Пак отпи, сви се до стената, продължи да си мърмори: „Утре ще се срещнем пак, работници от нощни смени, проститутки, полицай! Само че ще бъде късно: ще съм пукнал като куче, край стената, под същите картини! Ще ме превъзнасят тогава, ще търсите в моите картини таен смисъл и спасение за разпадащата се цивилизация, а аз ще се подхилвам от дъното на гроба...“

Така мърмореше художникът, полуизмръзнал, полугладен, полужив в тази най-най-най-обикновена нощ; неоновии реклами хвърляха зловеща светлина върху очите и ръцете на окачените за продан на туристи негови картини; над прочутата, пищна катедрала падаше бял и пухкав сняг.

В същото време в щаба на интегрираната военна машина на Противника продължи прекъснатият спор. („Как така: цялото човечество, мистър генерал!“) Ето така, господа: ако започнем, комунистите да не би да стоят със скръстени ръце? И те ще използват всичките си средства! „Всеки мъж, жена, дете — както казваше покойният ни президент — живеят днес под ядрения дамоклев меч, увиснал на съвсем тъничък конец, който всеки момент може да се пресече поради случайност, поради погрешно изчисление или поради лудостта на някого!“ Представете си, над някой град във ваша територия избухне ядрена ракета, какво ще си помислите?

(„Комунистите нападат!“) А то било катастрофа! Електронната машина мигом ще изпрати балистичните ракети, ще последва контраудар, после ще последва Ницото! Или техническата неизправност? Случайно атакуваните ще отговорят с контраудар, после ще настъпи Ницото! Или при драстичното нарастване на бойната готовност, ако вследствие на заблуждение се отдаде заповед, която няма кога и как да бъде отменена? („Ще последва контраудар!“) После ще настъпи Ницото! („Какво излиза, мистър генерал: излиза, че напразно се подгот...“)

А патиците, навлизащи над континента, приближиха поста.

И всичко стана много бързо, много просто, много лесно: локаторите ги засякоха, войничето ужасено изкрещя, някакъв майор изтърва слушалката отсреща. Мигом в различни краища на земното кълбо забоботиха ракетните двигатели, полетяха ядрени, водородна и кобалтови заряди, бактериологически оръжия, лазерни, подводни и космични средства; мигом в различни краища на земното кълбо изчезнаха градове, полета, планини; мигом в различни краища на земното кълбо престана да ги

има

новият идеолог, смазан от тежестта на световните проблеми, осенен от гениално простата идея човечеството да кастрира

младежите, търсеци спасение чрез наркотиците от смразяващата самота на изоставени, ненужни, излишни същества

полуизмръзналия, полугладен, полужив художник, сврян до стената на пищна катедрала в очакване някой да купи обвинителните му картини

Генерала с неговото трудно равновесие, дъщерята, момчетата — дете щеше да ги види и тях да сложи на везната — жена му, блока на темето на ниско възвишение, светлините на оня светофар, часовия пред портала

щаба на интегрираната военна машина на Противника, с всичките му *pro* и *contra*, с боязънта от Ницото.

И над изчезналото Всичко падаше бял и пухкав сняг.

Генерала хвърли поглед на поредната — последна — сводка (поредните — последни — спорове в щаба на Противника около

общата доктрина); хвърли поглед и на изгубената партия (без дамата бе пат, но за играч като него пат и мат са равнозначни); хвърли поглед през прозореца (отвъд прозореца бе сняг). Дежурството му бе изтекло; сдаде на следващия генерал; към дома си тръгна. Момчетата сложиха на везната Всичко; вървеше бавно през снега; щеше да ги види и щеше тях да сложи на везната. Мина край часовия на портала; мина край оня светофар: изчака зелена светлина; стигна до блока на темето на ниско възвишение. Взе купчина вестници от пощенската си кутия; те са там: дошли от някой жилищен комплекс или някое таванче, или от къщичка из крайнините; качи се у дома си. Погледна новините (речи, мачове, гражданска поезия); свари си чай (навик, останал му от доброволските години); взе хладък душ (преди душа се избърсна).

Засвирука механично някаква мелодия; и дъщеря му беше там; телефонът иззвъня.

— Още ли си тука! — каза ядосано в слушалката жена му.

— Ей сега пристигнах! — рече Генерала.

— Непременно в униформа, с орденските лентички, да вземеш и колата! — омекна гласът на жена му. — Звънях й преди час, детето чака, всичките са там!

— Тръгвам, жено, ей сега! — рече Генерала.

— Най-после да се решиш на нещо! — ядоса се пак в слушалката жена му. — Как можеш да търпиш това човекоядство в центъра на София! Пред очите ти унищожават дъщеря ти, а ти...

Затвори телефона; облече отново униформата; орденските лентички останаха в чекмеджето на бюрото. Постоя така: вземаше решение; отвори чекмеджето на бюрото; взе ключовете на колата. Слезе долу; изчисти стъклата на колата, чистачките сложи, изчака мотора да загрее; навън валеше бял и пухкав сняг. Мина пак край оня светофар; изчака пак зелена светлина; натисна пак педала на газта. Душата му бе свита; от момчетата — не от друго — му извираше тревогата; плашеше го тая среща. Беше свикнал да гледа Противника в очите: когато получи раните при Страцин и Драва, и после, при островите на река Марица, и после, отишъл на разузнаване под чуждо име; беше свикнал с мисълта за ядрени, водородни и кобалтови заряди, за бактериологически оръжия, за лазерни, подводни и космични средства; но да получава удари от свои не беше свикнал. Какво искаха от него тия хлапетия; не от него всъщност, а от дъщеря му; но не бяха

ли той и дъщеря му равнозначни? Дъщеря му също беше някаква загадка; понесла всичко, всъщност тя приличаше на него; но защо беше мълчала дни, седмици и вечности? Шофираше така — умислен — по хлъзгавата магистрала; коли го изпреварваха, чистачките скърцаха ритмично наляво и надясно по стъклото, цистерни разливаха луга; щеше да постави Всичко на везната. Малко я познавам, дъщерята, рече си умислен; наглед обикновена: разговори за модни линии, за приеми, за кулинария, а виж как по мъжки, мълчаливо, дълго е търпяла; отчуждили сме се с дъщерята, добре, че е жената. На жена си бе длъжник за много истини, уют, познанства; какъвто бе улисан: къде ти време за такива работи; жена му бе открила историята с дъщерята.

Паркира недалеч от Учреждението; спря в невзрачно коридорче: да изтупа снега от обувките, шинела и фуражката; заизкачва се по тесни стълби. Оттук и тя — и дъщерята — се изкачва всеки ден; оттука слиза всеки ден; понесла по мъжки, мълчаливо, дълго огорчението си от ония хлапетия. Качва се дълго: директорът бе на горните етажи; влезе; секретарката попита за кого да съобщи. Момичето не бързаше: записа си, покани го да седне, продължи да разпределя някакви писма. Поседя минутка-две; намери се да ѝ напомни: не че бързаше, просто беше делови; откъм директорския кабинет се дочуха раздражени гласове.

— Тежък случай! — каза извинително момичето.

— Често ли се случват? — рече Генерала, колкото да се поддържа разговорът.

— По няколко на ден! — смръщи вежди момичето. — Съсипват го бездарници, от тях не му остава кога да види други хора...

Вратата на директорския кабинет рязко се отвори, излезе едър мъж, тръшна външната врата.

— Вече няма да го пускам! — каза секретарката.

— Как така! — извика ѝ директорът. — Хиляда пъти да ми дойде, когото ще да ангажира, но трябва да се убеди!

Директорът внезапно млъкна; покани Генерала; секретарката не успя да го представи.

— Всъщност разработката му не е лоша! — продължи директорът. — Но трябва да поработи още, така не е готова! И всъщност той е прав: кой съм, та го връщам! Откакто съм директор, не

съм написал нито ред от съвещания, от такива като него, от... Извинете, заповядайте, седнете! Какво ви носи?

— Баща съм на ваша подчинена! — рече Генерала.

— А-ха! — сети се изведнъж директорът. — Извинете, заповядайте, седнете!

Генерала седна; директорът разпореди да извикат някакъв заводдел; по името разбра, че е шефът на дъщеря му. Докато дойде заводделът, погледнаха се в упор: и двамата се знаеха; директорът бе слушал легендите за Генерала от разузнаваческия период, включително и анекдоти; Генерала бе чел из пресата стиховете на популярния поет. Директорът запали; покани го; отказа му: не пушеше.

Момчето дойде невероятно бързо.

— Бащата на... — представи го директорът.

— Знам! — каза момчето; Генерала се намръщи: усети нещо непочтено, секретарката го бе предупредила; момчето продължи: — Така се случи, слушах ваша лекция за първите сто часа ядрена война!

— А-ха! — сети се и Генерала изведнъж.

— Отделихте изключително внимание на ситуациите за случаен casus belli! — напомни му момчето.

— Бях ли убедителен? — оживи се Генерала.

— За нас, невежите, изводите ви бяха мъничко зловеци! — усмихна се момчето някак си неловко. — После дълго мислих, стигнах до свой си, странен извод: Мирозданието е устроено така свършено, че ако човечеството — и изобщо разумът, където и да било — е неговата цел, то тревогите ни са напразни!

— Как напразни! — възрази му Генерала.

— Невъзможно е самоунищожението да бъде крайна точка на тази все още неизвестна цел! — продължи момчето убедено. — Това значи, че действа скрит, мощен и независим от волята на хората механизъм, който изключва катастрофата!

— Интересно! — извика Генерала.

— Да, но представете си: всичко е случайно! Случайност някога е предпоставила зараждането на живота, случайни комбинации са довели до еволюцията на homo sapiens, изтръгването на човека от опеката на Мирозданието посредством мисълта и думата не е ли същата случайност! И Природата ще изтърпи ли този уникален бунт на собствения си продукт?

— Искате да кажете... — колебливо рече Генерала.

— Оттук започват и въпросите! — прекъсна го момчето. — Може би нашата Цивилизация изживява критична фаза на развитие и трябва да се направи възможното и невъзможното, за да се избегне евентуалният и неочакван край! А може би и всичко е обречено... — Мрачни сенки полазиха по лицето на момчето. — Разбирате, нали, просто така ни се полага... какъв абсурд... из Вселената проблясват, съществуват и угасват цивилизации...

Разговорът рязко секна; директорът запали пак; момчето се обади изведнъж:

— Знаете ли, още тогава — като слушах лекцията — се каних да ви питам... За мене лично тия неща имат връзка... Но дори и да се лъжа...

— Но кажете, дявол да го вземе! — извика нетърпеливо Генерала.

— Ще ви попитам, другарю генерал! Три години вече ви очаквам, за да ви попитам! Защо не изпратихте дъщеря си, да речем, да пее на оперната сцена?

— Искате да кажете... — изчерви се Генерала.

— Вече го казах! — прекъсна го момчето.

Ето така започна разговорът с ония хлапетия; останалите не видя, но ги усещаше, застанали плътно зад своя заво̀тдел; ударът бе наистина от свои, но от друго място, но много по-дълбок и неочакван, но много по-жесток. Така взривиха неговото бавно зряло равновесие — като зреенето на бетона — с отпечатъци на градове, години, хора, страсти и съдби. И всичко стана много бързо, много просто, много лесно: извикаха и дъщеря му; не му спестиха тоя срам; диалогът беше кратък. Генерала смаян проумя, че дъщеря му — наглед обикновена: разговори за модни линии, за приеми, за кулинария — си няма никаква представа какво би трябвало да върши, че е посмешница, че е заела чуждо място; („Ами какво прави, като идва всеки ден?“) че идва всеки ден абсолютно точно в началото на работния си ден, седи зад бюрото като някое митично същество, като камък, като идол („Дявол да го вземе, кажете: като истукан!“) и си отива всеки ден абсолютно точно в края на работния си ден („Невероятно! И как се е получило?“); че жена му е размахвала доброволските години („Мъжът ми се е борил!“), орденските лентички („А вашите бащи кои са?“), служебното му

положение („И вие, сополанковци, кои сте!“), за да пропратя път на дъщерята. Ето така в тоя кабинет се струпаша всички ядрени, водородни и кобалтови заряди, бактериологически оръжия, лазерни, подводни и космични средства; дъщеря му седеше невъзмутимо на канапето срещу него; и над изчезналото Всичко падаше бял и пухкав сняг.

— Може ли да си отида? — рече тихо Генерала.

Изпратиха го до вратата; при секретарката чакаше пореден посетител; забрави да се сбогува, фуражката да сложи, вратата да затвори. Слиза дълго по ония тесни стълби; оттук и тя — и дъщеря му — слиза всеки ден; озова се при колата. Постоя на тротоара: загледан в отсрещния хотел, в магазина за механически играчки, в спрелите чучури на шадравана между магазина и хотела; влезе, настъпи педала на газта, колата не запали; излезе пак на тротоара, объркан срещу спрелите чучури, срещу магазина, срещу хотела.

Тогава — сред падащия бял и пухкав сняг — се зададе и Момичето.

*А края на Европа бе само част от края на света:
стотици народи, градове, култури престанаха да съществуват
хиляди квадратни километри — с неповторимите ландшафти,
растения, животни — станаха пустош
милиони радости, надежди, отчаяния изчезнаха за няколко
минути.*

Всички предварителни разчети за етапи — тотално да се атакува: да се унищожат въоръжени сили, икономика, администрации; да се ликвидират случайно оцелели групи, райони и звена; в края на войната да се сломи напълно всичко — излязоха погрешни. Ракети, излетели от неочаквани места, кръстосаха континенти, океани, междудържавни граници и поразиха набелязаните цели; други бяха уловени и избухнаха по злокобните си траектории над главите на беззащитни градове, села, колиби; трети се взривиха по стартовите си площадки. Страни, които разчитаха на огромните си територии, бяха унищожени от космически лъчи: спътници, кръжали над тях дни, седмици и месеци уж невинно, раздраха атмосферата и ги откриха за лъчите. Радиоактивни

дъждове се изляха над планетата и тя бавно просмука мъртвешката вода; невидими бактериографи, вируси, бацили проникваха и в най-скритите места; земетресения, смерчове, пожари доразрушаваха безсмислено обезлюдената земя.

И от човечеството случайно оцеляха няколко оазиса.

Някъде далеч на изток — по склоновете на Хималаите, увиснало между небето и земята, сред ледници и джунгли — остана неголямо кралство. Шепя хора; с древност, възнята още в свещените епическа поеми — „Рамаяна“, „Махабхарата“, „Панчатантра“; с идоли повече от хората, богове по-малко от монасите и храмове повече от къщите. В тоя страшен ден селяните — като всеки друг ден — обработваха полета с ориз, царевича и пшеница; ловците — като всеки друг ден — дебнеха за тигри, носорози, антилопи; край някаква пагода — като всеки други ден — спореха монаси. Просветления (Сидхартха Гаутама, или Буда) ни откри четирите възвишени истини за добродетелен живот: за страданието, за причините на страданието, за прекратяването на страданието, и за пътищата за прекратяването на страданието. И това е нищожна част от учението на Просветления, защото той протегна ръка към близък храст, показва шепата листа и рече: както е нищожна шепата листа къмто листата на гората, така е нищожно, което ви откривам къмто онова, което съм познал. Страданието е животът на човека. Причината за страданието е неговата жажда за живот. Прекратяването на страданието се постига посредством превъзможването на тая жажда. Самото превъзможване е начинът за прекратяването на страданието; то се постига трудно, човекът е жаден за живот и подир смъртта си всъщност не умира, а се преражда: в друг човек, растение, животно; тази мъчителна верига, наречена сансара, той може само сам да я прекъсне, като се откаже от всичко от живота и се приведе в Нирвана, състояние на пълно небитие. („Но какво значи лама, пълното небитие, щом не ни го носи и смъртта?“) Веднъж, човече, някой запита Просветления, а той му рече: както загива раненият, който, вместо да изтича при лекаря за помощ, заразпитва за врага си, така бива поразен и оня, който, вместо да следва учението ми за спасението, се измъчва от безполезните въпроси за смисъла на човешкия живот!

Така — в чоплене земята, в ловуване, във философски спорове — минаваше за тая шепа хора тоя най-най-най-обикновен ден; и те не знаеха какво се е случило; а дали не бяха предназначени да продължат самопогубилото се човечество?

В същото време в сърцето на Европа — като зла ирония — случаят пощади и две дивизии. Настръхнали едната срещу другата; вкопани в земята на дълбоко; разделени от държавна граница. В пълно бойно снаряжение; в очакване на Че: Часът за настъпление; разгърнати — по всички правила на военното изкуство — щабове, подразделения, придадени специални части, даже и оркестър. Всяка имаше задача — щом удари Че — с решителни и бързи действия другата да преодолее; да сломи Противника; да възвести началото на окончателна победа. Артилерийска подготовка щеше да унищожи вражеските сили, както са вкопани като къртица в земята надълбоко; сапъори щяха да отворят прохода в миновзривните полета; танкове, бронетранспортъори, пехотинци щяха да се втурнат. Всичко бе нанесена върху работни карти по планшетите; спазваха се стриктно устава, заповеди, разпоредби; ефрейтори, фелдфебели и офицери бдяха, като настъпи Че, механизмът да се задвижи безотказно.

А децата вече се събираха за поход.

Някъде далеч на север — в архипелазите между Аляска и Гренландия, отвъд чертата на полярната окръжност, залутано в Арктика — живееше племе ескимоси. Двеста-триста души; на стотици километри от най-близките съседи; с бит непроменен от векове преди новото летоброене. В тоя страшен ден мъжете — както всеки друг ден — ловуваха моржове, елени карибу, тюлени; жените — както всеки други ден — шиеха от животински кожи цървули, дрехи, ръкавици; в някаква палатка — както всеки други ден — старец разказваше на дечурлига: малък като бях („Я, че и ти ли, дядо, си бил като нас!“), помня, най се радвах, когато сменяхме местата на зимуване. Товарехме покъщината — кожи, лой за кандилцата, кремъци за хващане на огън — в тюленови каяци, мъжете грабваха веслата, по брега жените караха с камшици кучешките впрягове, които дърпаха каяците. Срецахме опасности: ту бяла мечка (мъжете я убиваха), ту пукнатини по леда (мъжете превозваха кучетата и жените), ту внезапни прагове (мъжете носеха

каяците на рамене). Пристигахме най-сетне. Мъжете правеха ледени иглу — колиби, иззидани от снежни блокове, — където подреждахме покъщината. Жените събираха купчина мъх за огрев. Ние се учехме от малки да помагаме. После започваше ловуване: месото от убитите животни се скриваше в кожени торби, затрупани с големи камъни в складове за зимата. Ако тръгваш за тюлен, трябва да носиш щит от бяла кожа, зад него да се криеш; като видиш тюлени на брега, ако е сух, стреляй, докато спи; ако е женска с малки: внимавай, дебне те опасност! Може да си тръгнал да поставяш капани за лисици: месото за примамка трябва да е малко, че иначе лисицата ще си отгризне и ще си замине! Ако биеш патици, тръгни срещу вятъра, те ще излязат, проследи ги, пак ще кацнат: стреляй; ще се вдигнат, ти все подир тях, пак ще кацнат: стреляй; пак ще литнат, ти все подир тях, така, докато избиеш ятото. И знай: добре е, на лов когато тръгнеш, да не принуждаваш никого да идва с тебе, защото ще ти бъде лош помощник. Друго нещо е жената: нищо, че не умее да ловува, ще ти помага, а може и да се научи! Всичко това съм научил от други преди мене: гледах какво правят и правех като тях, та и вие гледайте от другите. Казвам ви го за добро, ако човек не научи от другите доброто, ще умре от студ, от глад, от самота. Слушал съм от старци, разказвам като старец, като остареете, разказвайте и вие.

Така — в борба със суровата природа — минаваше за това ескимоско племе тоя най-най-най-обикновен ден; и те не знаеха какво се е случило; а дали не бяха предназначени да продължат самопогубилото се човечество?

В същото време в сърцето на Европа — в очакване на Че — безпокойство взе да се промъква сред настръхналите две дивизии. Най-напред обзе войниците: и друг път бяха бдели, яли, спали под земята на тази потенциална първа линия, подир наряда се изтегляха в казармите (легни, стани по плаца, градски отпуск, друг път непоряди), после отново под земята, а сега никой не идваше да ги смени. Запитаха ефрейтора, ефрейторът фелдфебела, фелдфебелът ротния си командир; командирът вдигна рамене, после се ядоса, после го изгони от блиндажа; фелдфебелът ефрейтора, ефрейторът войниците. В щабната рота също цареше безпокойство: отдавна бе минал часът за смяна на паролата, а никой не звънеше да обади кода;

химиците анализирали прахта на някаква вихрушка — откриха необяснима радиоактивност; техническият взвод докладва, че привършва нафтата за дизелите, че скоро генераторът ще спре, че цялата укрепена линия ще потъне в пълен мрак. Всички тичаха при адютанта: да докладват на командира на дивизията; командирът се бе заключил в щаба, щабните офицери мълчаха пребледнели, радистът разтреперан чукаше по морза; адютантът безсмислено записваше притичалите да докладват.

А децата вече тръгнаха на поход.

Някъде далеч на юг — между екватора и тропика на рака, на границата на пустинята Сахара и саваните, сред безбрежни пущинаци от пясък и от камък — пътуваше група туареги. Няколко семейства; яхнали камили; на път от памтивека подир стадото говеда. В тоя страшен ден мъжете — като всеки друг ден — язدهа унило; жените — като всеки друг ден — ги следваха унило; магьосникът — като всеки други ден — ги записваше унило; веднъж група туареги яздеше камили подир стадото, търсейки някакъв оазис. Вождът изпрати младия си син да огледа пустинята от върха на недалечно възвишение; момчето отиде: на върха на възвишението отрязана глава; тъкмо да си тръгва; главата се обади: „Дръж си езика зад зъбите!“ Върна се момчето; махна с ръка: няма никакъв оазис; подир кратко колебание разказа за главата. „Лъжец ли съм отгледал!“ — ядосано извика вождът; момчето се закле; всички яхнаха нататък. Намериха главата; момчето поздрави, после се замоли, после я заплаши; главата все мълчеше; палачът прободде с копие лъжеца. Яхнаха камилите, тъкмо да си тръгват, чуха главата да мърмори: „Сам си е виновен, като не си държи езика зад зъбите!“

Така — в търсене на някакъв оазис — минаваше за тия туареги тоя най-най-най-обикновен ден; а те не знаеха какво се е случило; а дали не бяха предназначени да продължат самопогубилото се човечество?

В същото време в сърцето на Европа — от безпокойството обзети — настръхналите две дивизии напуснаха окопите. Най-напред излезе командирът, прозрял защо не получава разпоредби, защо не идва смяна, защо са онемели радиостанциите. Коленичи на земята, останала без градове, без ниви, без трева; пое глътка въздух от небето, останало без птици; вгледа се отсреща: командирът на

противниковата дивизия, застанал пред блиндажа, го гледаше с невидящи очи. После излязоха офицерите, фелдфебелите, ефрейторите и войниците от щабовете, подразделенията, придадените специални части и оркестрите. Взираха се с невидящи очи в отсрещния Противник; над планетата цареше тишина; и над тишината падаше бял и пухкав сняг.

Тогава — сред падащия бял и пухкав сняг — се зададоха Децата.

Бе момиче като всичките момичета: с ботушки, с раиран панталон, с яке, с шапка с козирка, с миниатюрна чантичка. Както си вървеше — тананикаше си бодро, — спря внезапно срещу Генерала:

— Мога ли да ви помогна? Или да извикам някого? Какво ви се е случило?

Генерала — застанал срещу отсрещния хотел, срещу магазина за механически играчки, срещу спрелите чучурки на шадравана между магазина и хотела — посочи безпомощно колата.

— Не пали! — рече Генерала.

Момичето седна зад волана; огледа арматурното табло; обади се отвътре:

— Дайте ми ключа!

Генерала бръкна механично в джоба на шинела; напипа ключа механично; механично го подаде. Моторът на колата забоботи. Чистачките очистиха снега от предното стъкло; Момичето излезе; очите му се смееха:

— Можете да тръгвате!

Генерала стоеше все така на тротоара — объркан — срещу спрелите чучурки, срещу магазина, срещу хотела.

— По-добре да ви закарам? — каза му Момичето.

Отвори му другата врата; настани го; пак седна зад волана.

— Всъщност къде да ви закарам? — каза му Момичето.

Генерала кимна механично: карайте направо.

Пак излязоха на хлъзгавата магистрала; пак ги изпреварваха коли, чистачките пак скърцаха ритмично наляво и надясно по стъклото, цистерни пак разливаха луга; Момичето затананика бодро. Минаха пак край оня светофар; изчакаха пак зелена светлина; Момичето настъпи пак педала на газта. Минаха край блока на темето

на ниско възвишение; минаха край часовия на портала; излязоха накрай града.

Момичето настъпи педала на спиращките.

Стояха така — на заснежения банкет — няколко минути; мина кола на транспортната милиция, червендалест старшина надникна през стъклото, съзря генералските пагони, козирува и отмина; Генерала — в просветление — проумя нелепостта на положението.

— Баща бих могъл да ви бъда! — рече Генерала.

— Но не сте! — каза му Момичето.

— Разбирам... — рече Генерала. — Свикнал съм да гледам Противника в очите; свикнал съм с мисълта за оръжия, фатални за човешката цивилизация; а получих удара от свои: дълбоко, неочаквано, жестоко. Искях да отида до близкото предградие, имам там приятел, свикнал съм да се съветвам. Можете да се върнете, благодаря ви, сам ще продължа.

Момичето завъртя пак ключа на арматурното табло; чистачките пак заскърцаха наляво и надясно по стъклото; настъпи пак педала на газта.

Сакатия живееше на двайсетина километра от града; сестра му — вече застаряваща мома — се грижеше за малкото му домакинство; когато Генерала и Момичето пристигнаха, сестрата излезе да ги срещне. Качиха се на втория етаж; Сакатия седеше пред бюрото в болнична количка; стаята му бе огромна библиотека: рафтове, претъпкани, от пода до тавана. Сърдечно се ръкуваха; Момичето улови питащия поглед на сестрата — коя е тая: съпругата на Генерала? Не, не е! Дъщеря му? Не! Любовница? Не знам! — бе най-обикновено любопитство на застаряваща мома; седнаха край камината.

И тогава — край камината — още като сядаше, вгледан в яркочервената жарава, внезапна ярост разтърси Генерала. Много по-дълбок и неочакван, и по-жесток бе ударът; върна се във времето назад — когато бе завършвал военна академия, бе участвувал в походи, учения, маневри край Будапеща, Прага и Берлин и бе решавал трудни тактически и стратегически задачи — още тогава бяха го предали; върна се: още тогава жена му бе размахвала доброволските години, орденските лентички, служебното му положение, за да проправя път на дъщерята. И университетските власти бяха се предали. Какъв бе смисълът на ония походи, учения, маневри? За какво се беше пекъл —

десетилетия наред — на съмнението за ядрените, водородни и кобалтови заряди, бактериологически оръжия, лазерни, подводни и космични средства? Това ли бе неговото бавно зряло равновесие — като зреенето на бетона — с отпечатъци на градове, години, хора, страсти и съдби? Какво се бе случило с нея, докато бе го чакала дни, седмици и вечности? И какво се бе случило с него, та докато го нямаше, докато бе съществувал посредством някое писмо, някое обаждане по телефона, някое пропадане без вест и кост, всичко Това бе натежавало върху везната?

Генерала — стреснат от въпросите — вдигна поглед от жаравата. — Обичам живота страстно, фанатично, всеотдайно! — говореше Сакатия. — И в дъното на какво море от красота живеем! И от загадки! И от надежди! Човекът живее едновременно в два свята: фантастичен и реален. Реален наричам света на ежедневието: обществените задължения, дребните грижи за бита, случайните контакти. Фантастичен наричам света на духа; и това не е само общуването с красотата в природата, в изкуството, в човека; нито пък е осъзнаването на смисъла на постиженията на ума: примерно, че някъде са овладели тайните на наследствеността и управляват човешката генетика, или че някъде са овладели тайните на времето и го забавят или ускоряват според намеренията си, или че някъде са овладели тайните на телепатията и знаят всеки миг какво ненавиждаме или обичаме! Слушайте внимателно: представете си, че сте първият човек, който влезе в контакт с извънземна цивилизация, как ще представите човечеството? Ще им кажете ли, че едновременно летим в орбитални станции и унищожаваме оня, който посмява да твърди, че две и две са четири, или ще се срамувате? Ще им кажете ли, че едновременно присаждаме сърца и трупаме средства за унищожението си, или ще се побоите? Ще им кажете ли, че едновременно се просълзяваме в операта и унищожаваме оня, който не споделя чужди убеждения, или ще излъжете? Как ще обясните класовите разслоения, расизма, властта, лъжезаконите, взаимоизключващите се представи за морала? Нека отидем и нататък: представете си, че тия хипотетични гости не са от земен тип, че за да съществуват, не им е необходимо да ядат, да спят, да пият, как ще им обясните човека извън борбата за средствата за съществуване? Нека отидем и до края, на границата на разума и безумието, нека си представим, че ние и те сме успоредни

светове, че тая цивилизация си е наша, земна — самоосъзнала се частица от природата: кристали, силови полета, или дявол знае що — и от отговора ви зависи дали да продължи както си е било, дали да се обединим, дали да се признаем просто, дали да си послужат с нас като със строителни материали по предназначения си път! Как ще постъпите тогава?

Генерала пак се вгледа в яркочервената жарава; внезапна ярост го разтърси пак; много по-дълбок и неочакван, и по-жесток бе ударът. Върна се във времето назад — когато я обикна като голобрадо селянче, когато лежа в лазарета в замъка Шиклош с рани от Страцин и Драва, с едничката жажда да я види пак, когато тя бдя над него и над новите му рани за островите на река Марица — още тогава не беше ли извършено предателство; върна се: още тогава не бе ли заживяла с мисълта, че ето, това е смисълът на нашата борба, да проправяме път на собствените си деца; иначе защо да чака дни, седмици и вечности, докато мъжът ѝ минава през куршуми, миновзривни заграждения, гранати, докато бе дрямал с чужд паспорт в чуждестранните хотели, във влакове и автобуси, в купи сено, разужнавайки полосата си за настъпление, докато бе тичал с набори войници по голите баири с надянат противогаз? Не са ли се разминали още тогава, стреснати от трясъка на хитлеристки танкове, мечтаейки за бъдещата дъщеричка? Не са ли се самозаблудили, че сляпото създаване на деца е целта на любовта, че Всичко не е част от нас? И всъщност кой какво бе слагал върху блюдата на везната?

Генерала — стреснат от въпросите — вдигна поглед от жаравата.

— Студентка съм, доход от дълбоката провинция, скоро ще стана лесоинженер! — говореше Момичето. — Обичам планината, зиме карам ски из нея, лете скитам с раница на гръб. Омагьосват ме водата, огънят, звездите. Може би е атавизъм — нали от водата сме дошли, — но когато съм на бряг, било на морето, на река или поточе, душата ми и Природата се сливат, вероятно някой ден ще се удавя. И когато съм край огън, било като край вашата камина, край туристическа палатка, край запалена гора, душата ми и Стихията се сливат, вероятно някога ще изгоря. И когато — в планината, легнала по гръб край огъня, на брега на морето, на река или поточе — впивам поглед нагоре към звездите, душата ми и Безкрайността се сливат, вероятно някоя нощ ще полетя. Не знам защо са ме родили, за какво ми

трябва това лесоинженерство, как ще живея в очакване на старостта; понякога всичко ми се струва излишно, абсурдно и безсмислено; понякога водата, огънят, звездите се сплавят, завладява ме неясна жажда — може би отново атавизъм — деца да раждам, утробата ми да разкъсват, да ме разнасят дори когато няма да ме има, да се сливам посредством тях с Природата, Стихията, Безкрайността. Ту тичам на лекции, семинари, лабораторни упражнения: ту се улавям там, че съм застинала в предчувствие за някаква тайна или истина за битието; ту всичко се обърква, завъртява се в затворен кръг, вдигам рамене. Ето, като питате, и нито се срамувам, нито се боя, нито скривам истината.

Генерала пак се вгледа в яркочервената жарава; внезапна ярост го разтърси пак; много по-дълбок, и неочакван и по-жесток бе ударът. Докато бе получавал като доброволец рани при Страцин и Драва, докато бе лекувал нови рани за островите на река Марица, докато бе щурмувал с роти и взводове голите баири, докато бе разузнавал оврази, шосета и укрепени бойни линии, които би трябвало да преодолее неговият батальон, докато бе размествал родове войски върху топографски карти, докато бе участвувал в походи, учения, маневри край Будапеща, Прага и Берлин, докато бе решавал тактически и стратегически задачи — докато бе зряло неговото трудно равновесие, — все бе живял сред луди като тия, двамата, заради тях бе проучвал, бе се пекъл на съмнението, бе решил: всичките ядрени, водородни и кобалтови заряди, бактериологически оръжия, лазерни, подводни и космични средства са негодни да решат проклетите въпроси на човечеството. А как тогава бе се появило предателството в неговия дом; как бе расло и порасло; как бе натезало на везната срещу всички луди в неговият свят?

И тогава — истината проумял — Генерала се изправи рязко, рязко мина край яркочервената жарава, рязко тръгна към вратата.

Децата бяха стотици, и хиляди, и милиони; бели, черни, жълти; от всички възрасти: в бебешки пеленки, първолачета, току-що навлезли в пубертета.

Защото стана чудо:

ракети, излетели от неочаквани места, кръстосаха континента, океани, междудържавни граници и поразиха

набелязаните цели; други бяха уловени и избухнаха по злокобните си траектории над главите на беззащитни градове, села, колиби; трети се взривиха по стартовите си площадки

страни, които разчитаха на огромните си територии, бяха унищожени от космически лъчи — спътници, кръжали над тях дни, седмици и месеци уж невинно, раздраха атмосферата и ги откриха за лъчите

радиоактивни дъждове се изляха над планетата и тя бавно просмука мъртвешката вода; невидими бактериофаги, вируси, бацили проникваха и в най-скритите места; земетресения, смерчове, пожари доразрушаваха безсмислено обезлюдената земя

а от развалините заизпъзвяваха деца — това бе чудото, — гледаха учудени земята, останала без градове, без ниви, без трева; небето, останало без птици; пустошта, останала без хора, без ласки, без сълза. Бебетата търсеха бебешките биберони из бебешките пеленки, първолаците: букварите, юношите: погледите на възлюбените; „Какво са сторили възрастните?“ — се питаха и нямаше кой да отговори; разтриваха очи, гледаха отново пустошта, бавно взеха истината да проумяват. И тогава — истината проумели — децата се събираха за поход; тръгнаха; осакателите отчупиха обгорели клони и се подпираха на детски патерички, ослепелите се наловиха за престилчиците в дълги върволици, ранените късаха детските си дрешки и се превързваха взаимно. Радиоактивни глутница вълци връхлитаха върху детските колони, невзривени бомби експлодираха в краката им, споменът за майките, за детските креватчета, играчките, разкъсваше детските души; походът напредваше; от север и от юг, от изток и от запад из развалините изпъзвяваха деца и се присъединяваха към похода, под краката на колоните — и това бе част от чудото — поникваше трева, по-сърцатите пееха през сълзи, та сакатите, слепите, ранените да утешат: „Пекни-пекни слънчице, за борово зрънчице! Кам го това зрънчице? У гора зелена! Кам гора зелена? Отсече я секира! Кам пък таз секира? Ей я у косача! Кам го пък ковачът? Скри се у мехове! Кам пък тия мехове? Изяде ги молецът! Кам пък тоя молец? Ключна го петелът! Кам го пък петелът? Отнесе го лисица! Към, пък таз лисица? Хвана я хрът, хрът, хрът! Иди пред султана, па му речи: трът, трът, трът!“ Походът на децата минаваше през разрушени

градове, села, колиби, някъде димяха разпилени библиотеки, край обгорели фурни събираха корички хляб, сгушваха се нощем, зъзнейки някак да преспят; момиченца, току-що навлезли в пубертета, бършеха бебешките задничета, гърдичките им — също част от чудото — ги кърмеха, повиваха ги в бебешките пеленки; батковците преподаваха на първолаците: с „А“ започва думичката „агънце“, с „Б“ започва думичката „барабанче“, с „В“ започва думичката „вълк“, земята е кълбо, две плюс две е четири, четири по четири шестнадесет, шестнадесет без четири по две — скобите разкрийте — прави осем. Детските колони минаваха през планини, планините се снишаваха — все част от чудото, — за да минат, продължаваха напред; ставаха реки, водите на реките се разтваряха да ги пропуснат, продължаваха напред; навред стърчаха скелети на сгради, животни и машини, първолаците залъгваха по-малките: „Дядо белобради ряпа взе да вади, с две ръце я хваща, силно се напъва, пъшка и опъва — тя се не поклаща. Дядо баба вика, тича баба Мика, тича, дядо хваща, двама се напъват, ряпата опъват — тя се не поклаща. Баба внучка вика, малката Иглика припва, баба хваща, трима се напъват, ряпата опъват — тя се не поклаща. Внучка Шарка вика, Шарко за Иглика се юнашки хваща, всички се напънат, ряпата опъват — тя се не поклаща. Шарко Маца вика, Маца от зимника тича и се хваща, дружно пак напъват, ряпата опъват — тя се не поклаща. Най-подир Писана вика и Гризана, дружно се напъват, пъшкат и опъват, ряпата измъкват, в къщи я замъкват“, продължаваха напред. Някои умираха от тежките си рани, заравяха ги в малки гробчета, върху гробчетата — все същото неясно чудо — разцъфваха цветя; сакатите, слепите, ранените се смееха през сълзи и разпитваха: „Кам пък тоз султан?“, първолаците сричаха: буквичките „Б“ и „А“ правят думичката „баба“, „Като земята е кълбо, защо не падаме от него?“, как да ги разкрием тия скоби, та от шестнадесет (без четири по две) осем да получим, малчуганите завършваха в нестроен хор: „Най-подир Писана вика и Гризана, дружно се напъват, пъшкат и опъват, ряпата измъкват, вкъщи я замъкват и там с нея всички сладко се гостили, три дни яли, пили и се веселили“; бебетата прохождат несигурно с босички крачета, протягаха ръчички към невръстните си майки, проговаряха им: „Мамо!“

Така — върхлитани от радиоактивни глутници вълци, разкъсвани от невзривени бомби, поразявани от тежките си рани — продължаваха децата; сгушваха се нощем, зъзнейки, някак да преспят, залъгваха се: „Ала бала порто-кала, кали-бой кали-пис, чучурия разми-рия, ок, бок, строшен рог!“, продължаваха напред; и — съпровождани от чудото — пристигнаха в сърцето на Европа.

И там — сред падащия бял и пухкав сняг — видяха настръхналите две дивизии; видяха командирите, офицерите, фелдфебелите, ефрейторите и войниците от щабове, подразделенията, придадените специални части и оркестрите; видяха ги: всяка взряна в отсрещния Противник.

Тогава Децата влязоха между окопите — сакатите, подпрени на детските си патерички от обгорели клони, слепите, наловени за престилчиците в дълги върволици, ранените, превързани с разкъсаните детски дрешки; бебетата с бебешките биберони, първолаците с букварите, юношите, вгледани в очите на любимите; планини бяха се снишавали да минат, трева бе никнала по стъпките им, водите на реките бяха се разтваряли да ги пропуснат — застанаха между окопите като митичен, ням, античен хор.

И ето музикантите захвърлиха лъскавите инструменти, войниците оръжията, офицерите картите с планшетите.

Генерала стигна рязко до вратата, другите — край камината насядали — го гледаха учудено, Сакатия му викна:

— Чакай, Генерале! Аз съм в грешка: не си мат, а си пат! Ела да ти покажа!

Генерала рязко спря: за мъж като него пат и мат бяха равнозначни; изгледа рязко тримата, край камината насядали; махна рязко на Момичето.

— Ставай да си тръгваме! — рече Генерала.

Тогава се изправи и Момичето; изгледа Генерала до вратата, изгледа брата и сестрата, край камината насядали; наведе поглед към яркочервената жарава:

— Аз... ако не е неудобно... ще остана... — каза му Момичето.

И това бе завършекът на удара. Най-жесток, и неочакван, и най-дълбок. Генерала беше сам. Слезе сам по стълбата от втория етаж; взе

си сам фуражката, шинела, напипа ключа за колата в джоба; сам затръшна вратата на колата. Завъртя ключа на арматурното табло, чистачките заскърцаха ритмично наляво и надясно по стъклото, настъпи педала на газта.

Някъде далеч на запад — в един от най-прочутите паркове в света — новият идеолог, осенен от гениално простата идея човечеството да кастрира, продължаваше да възвестява своята идея; някъде далеч на север — в едно от най-прочутите пристанища в света — младежите търсеха спасение чрез наркотиците от смразяващата самота на изоставени, ненужни, излишни същества; някъде далеч на юг — в един от най-прочутите центрове на изкуството в света — полуизмръзналият, полугладен, полужив художник, сврян до стената на пищна катедрала, очакваше някой да купи обвинителните му картини.

А как бе се появило предателството в неговия дом, как бе расло и порасло, как бе натежало на везната срещу всички луди и неговия свят? И как бе възможно съществуването на луди като ония, двамата, които се събраха? Твърде простичка е истината, Генерале: светът на всички е такъв, какъвто сами сме го създали!

Някъде далеч на изток — по склоновете на Хималаите, увиснало между небето и земята, сред ледници и джунгли — битуваше забравено неголямо кралство; някъде далеч на север — в архипелазите между Аляска и Гренландия, отвъд чертата на полярната окръжност, залутано в Арктика — зимуваше забравено племе ескимоси; някъде далеч на юг — между екватора и тропика на рака, на границата на пустинята Сахара и саваните, сред безбрежни пуцинци от пясък и от камък — пътуваше забравена група туареги.

Спирачките изскърцаха, Генерала слезе на шосето, наоколо падаше бял и пухкав сняг. Отсреща се виждаше часовият на портала,

оня светофар, блокът на темето на ниско възвишение; гледа ги дълго, разярен и любещ едновременно; вземайки някакво решение. И тогава се зададе ято гъски, някъде високо в заснеженото небе, потеглило с викове по вековечния си път.

Бяха същите ония гъски; локаторите ги засякоха, войничето ужасено изкрещя, някакъв майор изтърва слушалката отсреща; но мигновено политиците се свързаха — по специалната „гореща“ линия — и всички ядрени, водородни и кобалтови заряди, бактериологически оръжия, лазерни, подводни и космични средства останаха ненужни.

Отсреща — откъм града, меко деформиран от снега — се зададе автобус; с деца бе пълен: отиваха на ски; автобусът мина и отмина, оставил снежен облак, мирис на бензин, бодра детска песен.

Светът ще е такъв, какъвто сами го създадем!

Какво решение ще вземеш, Генерале?

Какво решение ще вземеш?

[1] Из 17-томните „Изповеди“ на Томас де Квинсей. ↑

Публикувано в алманах „Спектър’78“

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.